

การออกแบบลายผ้าจากแรงบันดาลใจศิลปะลวดลายทวารวดีเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ปิยะวรรณ ปิ่นแก้ว

Design of textile inspired by Dvaravati pattern art for value-added economic

Piyawan Pinkaew

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Faculty of Humanities and Social Science, Nakhon Pathom Rajabhat University

*Corresponding author. E-mail address: Piyawan2512@gmail.com

Received: November 15,2021; revised: February 13,2022; accepted: February 14,2022

บทคัดย่อ

การออกแบบลายผ้าทวารวดี คือ การนำเอาลวดลายประดับบนประติมากรรมทวารวดีในจังหวัดนครปฐมมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบลวดลายผ้าทอและผ้าพิมพ์ เพื่อสร้างอัตลักษณ์บนผืนผ้าที่มุ่งเน้นประโยชน์ใช้สอยรวมถึงความสวยงามทางสุนทรียศาสตร์ และเป็นต้นแบบให้กับผู้ประกอบการหรือผู้ที่มีความสนใจและเห็นคุณค่าศิลปะทวารวดีในจังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1. เพื่อออกแบบลายผ้าจากลวดลายศิลปะทวารวดีในจังหวัดนครปฐม 2. เพื่อสร้างต้นแบบลายทอและผ้าพิมพ์ลวดลายศิลปะทวารวดีในจังหวัดนครปฐม 3. เพื่อสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อต้นแบบลายผ้าทอและผ้าพิมพ์ลาย ศักยภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบว่า การออกแบบลวดลายผ้าทอและผ้าพิมพ์จากแรงบันดาลใจจากศิลปะทวารวดีใช้กระบวนการออกแบบสร้างสรรค์โดยการคัดเลือกลายประดับบนประติมากรรมศิลปะทวารวดีแบบเจาะจงที่พิจารณาจากลายและองค์ประกอบลายที่มีความสวยงามและสมบูรณ์มาออกแบบจัดองค์ประกอบลายใหม่เป็นลายผ้าทอจำนวน 16 ลาย ลายผ้าพิมพ์จำนวน 16 ลาย โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลายผ้าและปราชญ์ชุมชนด้านการทอผ้าพิจารณาคัดเลือกลายที่มีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างสรรค์หรือต่อยอดให้กับผู้ประกอบการช่างทอ พบว่า ลวดลายผ้าทอจำนวน 12 ลาย มีศักยภาพสะท้อนศิลปกรรมทวารวดีอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.55 (SD=0.32) มีศักยภาพด้านการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทวารวดีอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.55 (SD=0.35) ศักยภาพด้านการผลิตอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.55 (SD=0.28) ศักยภาพด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.41 (SD=0.24) ลวดลายผ้าพิมพ์จำนวน 11 ลาย มีศักยภาพสะท้อนศิลปกรรมทวารวดีอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.63 (SD=0.01) ศักยภาพด้านการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทวารวดีอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.61 (SD=0.15) ศักยภาพด้านการผลิตอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.53 (SD=0.28) ศักยภาพด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.60 (SD=0.22)

คำสำคัญ : การออกแบบลายผ้า, ทวารวดี, ผ้าทอ, ผ้าพิมพ์ลาย, มูลค่าเพิ่ม

ABSTRACT

Designing Dhavaravati fabric patterns involves drawing inspiration from decorative patterns on Dhavaravati artifacts in Nakhon Pathom province. These patterns are then incorporated into the design of woven fabrics and printed textiles to create distinctive identities on the fabric, focusing on both functional and aesthetic aspects of artistry, particularly in terms of cultural beauty. This serves as a model for entrepreneurs or individuals who are interested in and appreciate the value of Dhavaravati art in Nakhon Pathom province. The objectives of this study were 1. to design fabric patterns based on Dhavaravati art patterns in Nakhon Pathom province, 2. to create prototypes of woven fabrics and printed textiles using Dhavaravati art patterns in Nakhon Pathom province, and 3. to gather feedback from the target group regarding the prototype fabric patterns, the production potential and economic added-value. The study found that

designing woven fabric and printed textiles inspired by Dhavaravati art involved a creative design process. It included selecting specific decorative patterns from Dhavaravati artifacts based on their beauty and completeness, then reinterpreting and incorporating them into new fabric patterns. A total of 16 woven fabric patterns and 16 printed textile patterns were created through the collaboration of expert fabric pattern designers and community textile weavers. Among them, 12 woven fabric patterns showed the highest potential for reflecting Dhavaravati art, with a mean score of 4.55 (S.D.=0.32). The potential for creative design of Dhavaravati fabric patterns was also rated high, with a mean score of 4.55 (S.D.=0.35). The production potential was also rated high, with a mean score of 4.55 (S.D.=0.28). In terms of economic potential, it was also rated high, with a mean score of 4.41 (S.D.=0.24). As for the printed textile patterns, 11 patterns showed the highest potential for reflecting Dhavaravati art, with a mean score of 4.63 (S.D.=0.01). The potential for creative design of Dhavaravati printed textile patterns was also rated highest, with a mean score of 4.61 (S.D.=0.15). The production potential was also rated highest, with a mean score of 4.53 (S.D.=0.28). The economic potential was also rated highest, with a mean score of 4.60 (S.D.=0.22).

Keywords: fabric pattern design Dvaravati woven fabric printed fabric added value

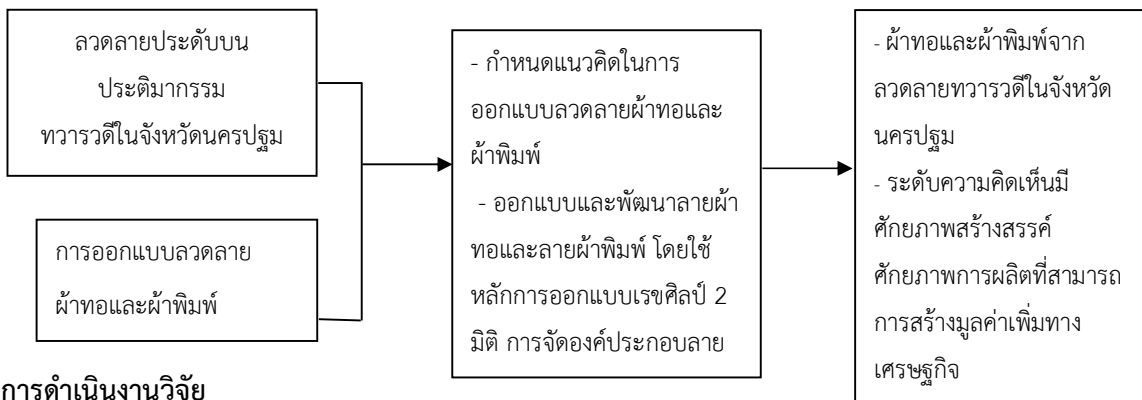
บทนำ

ศิลปะทวารวดีรับอิทธิพลอินเดียแบบคุปตะและปาละมาผสมผสานเป็นศิลปะอันมีแบบแผนที่เป็นทั้งลักษณะพื้นเมืองและอิทธิพลอินเดีย ศิลปะทวารวดีเป็นร่องรอยส่วนหนึ่งของอารยธรรมทวารวดีบนผืนแผ่นดินในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของผู้คนชุมชนในพื้นที่ภูมิภาคนี้ ซึ่งต่างปะทะสังสรรค์กันมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ อันเห็นได้จากลวดลายของภาชนะดินเผา เหยือก และตราประทับ และวัตถุสัญลักษณ์ต่างๆ แต่ที่โดดเด่นคือ ธรรมจักร วัตถุรูปเคารพซึ่งบ่งบอกรสนิยมทางศิลปะในสมัยทวารวดีได้เป็นอย่างดี (ธิดา สารยา, หน้า 5-6) ศิลปะทวารวดีที่พบจึงมักเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา วิถีชีวิต ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของยุคสมัยที่แสดงออกผ่านการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่มีคุณค่า มีความวิจิตรและสวยงามโดยเฉพาะลวดลายที่ปรากฏอยู่บนประติมากรรมจนกล่าวได้ว่าเป็นต้นแบบศิลปะไทยปัจจุบันในชื่อที่เรียกว่า “ลายทวารวดี” ลายทวารวดีถูกสร้างขึ้นด้วยความประณีตสวยงาม โดยส่วนใหญ่มักประดับอยู่ในงานประติมากรรมหรือสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ทั้งนี้เกิดจากความศรัทธา จากความเชื่อตามทางศาสนา และเพื่อความเป็นสิริมงคลของช่างผู้สร้างสรรค์ โดยรูปแบบในการออกแบบลวดลายมีทั้งรูปแบบที่เป็นแบบแผนที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียและลวดลายดั้งเดิมของท้องถิ่น แล้วมาดัดแปลงให้เข้ากับความต้องการตามเจตคติ ตามความถนัดของช่างหรือความนิยมของท้องถิ่นในสมัยนั้น อีกทั้งยังมีการนำมาปรับปรุงสร้างสรรค์ผ่านยุคสมัยต่างๆ ผ่านการพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องจนได้กลายเป็นต้นแบบของลายไทยอย่างที่รู้จักคุ้นเคยกันอยู่ในปัจจุบัน จากความสวยงามและเอกลักษณ์ของลวดลายทวารวดีสามารถนำไปพัฒนาสู่งานออกแบบสร้างสรรค์ที่ร่วมสมัยในการออกแบบลวดลายผ้าที่บ่งบอกถึงที่คุณค่าของศิลปกรรมทวารวดี เป็นการต่อยอดมรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ในมิติของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ การเชื่อมโยงทุนทางศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณี หรือภูมิปัญญาพื้นบ้านมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบ การออกแบบลายผ้าทวารวดีจึงคำนึงถึงหลักการออกแบบลวดลายพิมพ์และลวดลายทอให้มีเอกลักษณ์ที่สามารถนำไปสู่การผลิตได้จริงทั้งในส่วนของการทอผ้า กระบวนการพิมพ์ผ้า เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบันที่มีหลายลักษณะทั้งทางด้านวิถีชีวิต รสนิยม ความเชื่อ รายได้ ซึ่งล้วนส่งผลต่อความต้องการที่จะใช้งานที่แตกต่างกันออกไป รวมไปถึงการนำลวดลายผ้าไปพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในลักษณะอื่นๆ ที่มีประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้อีกด้วย ดังนั้น การออกแบบลายผ้าจากแรงบันดาลใจศิลปะทวารวดีจึงถูกสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเป็นต้นแบบในการผลิตเป็นสินค้าที่มีประโยชน์ในการใช้สอยที่มีความสวยงามทางสุนทรียศาสตร์ และสร้างความรู้ให้กับผู้ประกอบการในการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณค่าและศักยภาพในการแข่งขันหรือมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อออกแบบลายผ้าจากลวดลายศิลปะทวารวดีในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อสร้างต้นแบบลายทอและผ้าพิมพ์ลวดลายศิลปะทวารวดีในจังหวัดนครปฐม
3. เพื่อสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อต้นแบบลายผ้าทอและผ้าพิมพ์ลาย ศักยภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. วิธีการศึกษา

1.1 ศึกษาลวดลายประดับบนประติมากรรมสมัยทวารวดีจากผลงานวิจัยเรื่อง “ลวดลายประดับบนประติมากรรมสมัยทวารวดีในจังหวัดนครปฐมเพื่อออกแบบลวดลายเรขศิลป์ 2 มิติ” ซึ่งเป็นการศึกษาโดยการคัดเลือกลวดลายที่เกิดจากลายต้นแบบที่มีความสมบูรณ์ของลวดลายหรือลวดลายที่สามารถถ่ายทอดและต่อเติมส่วนประกอบด้วยวิธีการทางการออกแบบที่เหมาะสมกับลายผ้าทอ และลายผ้าพิมพ์ โดยใช้วิธีการคัดเลือกลวดลายแบบเจาะจงจากผู้วิจัยเอง

1.2 ปฏิบัติการออกแบบลวดลายผ้าทอและลวดลายผ้าพิมพ์ โดยนำลวดลายประดับบนประติมากรรมทวารวดีต้นแบบและจากผลงานสร้างสรรค์จากการออกแบบเรขศิลป์ 2 มิติ ที่มีศักยภาพและความเหมาะสมในการออกแบบลวดลายผ้า โดยใช้หลักการออกแบบเรขศิลป์ 2 มิติ ได้แก่ หลักการของรูปและพื้น ความสัมพันธ์ของรูปทรง ความสำคัญขององค์ประกอบ โดยการแยกส่วนประกอบของลายและต่อยอดเป็นลายใหม่ โดยเลือกลวดลายที่มีความสมบูรณ์หรือลวดลายที่สามารถนำสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอและผ้าพิมพ์ลายที่มีความเหมาะสมดังนี้

1.2.1 ปฏิบัติการออกแบบลวดลายผ้าทอ โดยใช้หลักการออกแบบเรขศิลป์ 2 มิติในการออกแบบลายผ้าทอ โดยการแยกส่วนประกอบของลายและต่อยอดเป็นลายใหม่ ได้แก่ หลักการของรูปและพื้น ความสัมพันธ์ของรูปทรง ความสำคัญขององค์ประกอบโดยจัดวางองค์ประกอบการซ้ำ ในตารางกริด

1.2.2 ปฏิบัติการออกแบบลวดลายผ้าพิมพ์ โดยใช้หลักการออกแบบเรขศิลป์ 2 มิติในการออกแบบลวดลายผ้าพิมพ์ โดยการแยกส่วนประกอบของลายและต่อยอดเป็นลายใหม่เพื่อนำมาพัฒนาในลักษณะการออกแบบลวดลายผ้าพิมพ์ ได้แก่ หลักการของรูปและพื้น ความสัมพันธ์ของรูปทรง ความสำคัญขององค์ประกอบ ได้แก่ ทิศทาง ตำแหน่ง ที่ว่าง แรงดึงดูด เป็นต้น

1.3 ประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับลวดลายผ้าทอและผ้าพิมพ์ลายที่มีศักยภาพ 4 ด้าน ได้แก่ ศักยภาพด้านลวดลายสะท้อนศิลปกรรมทวารวดี ด้านด้านการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทวารวดี ศักยภาพในการผลิต ศักยภาพทางเศรษฐกิจ โดยผู้เชี่ยวชาญ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิชาการและวิชาชีพที่มีประสบการณ์ทางด้านการออกแบบลวดผ้า ด้านแฟชั่น และด้านการทอผ้า เป็นที่ปรึกษาด้านออกแบบและพัฒนาลวดลายผ้า มีความรู้ประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะ

2.2. ปรารักษ์ชุมชน ครูช่าง หรือผู้ประกอบการด้านการทอผ้าหรือออกแบบลายผ้า มีความรู้ประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บข้อมูล

3.1 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านลวดลายที่สะท้อนศิลปกรรมทวารวดี ด้านการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทวารวดี ศักยภาพในการผลิต ศักยภาพทางเศรษฐกิจ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบกึ่งมีโครงสร้าง มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด

4. การวิเคราะห์และสรุปผลข้อมูล

4.1 คัดเลือกลวดลายทวารวดีจากกลุ่มลวดลายระดับบนประติมากรรมธรรมจักรและส่วนประกอบลวดลายระดับบนประติมากรรมตกแต่งศาสนสถาน ลวดลายระดับบนประติมากรรมบุคคล ลวดลายระดับบนประติมากรรมเบ็ดเตล็ด โดยเลือกลวดลายที่มีความโดดเด่น มีความสมบูรณ์ของลวดลาย หรือลวดลายที่มีความเหมาะสมสำหรับนำไปสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอและผ้าพิมพ์

4.2 สรุปผลจากการคัดเลือกผลงานการออกแบบสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอและผ้าพิมพ์และการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความถี่สูงสุด 3 ลำดับโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการสรุปเนื้อหา

ผลการวิจัย

การออกแบบลายผ้าทวารวดีเป็นการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมทวารวดีในมิติของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ การนำเอาลวดลายระดับบนประติมากรรมทวารวดีในจังหวัดนครปฐมมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบ เพื่อสะท้อนไปสู่การสร้างอัตลักษณ์และความงามบนผืนผ้าที่มุ่งเน้นประโยชน์ใช้สอยรวมถึงความสวยงามทางสุนทรียศาสตร์ และเป็นต้นแบบให้กับผู้ประกอบการหรือผู้ที่มีความสนใจและเห็นคุณค่าศิลปกรรมทวารวดีในจังหวัดนครปฐม โดยผู้วิจัยใช้กระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอและลวดลายผ้าพิมพ์และนำไปสู่กระบวนการคัดเลือกและประเมินศักยภาพลวดลายผ้าโดยผู้เชี่ยวชาญโดยมีผลการวิจัย ดังนี้

1. ลวดลายผ้าทวารวดีมีความสวยงามที่สะท้อนเอกลักษณ์ศิลปกรรมทวารวดี มีความเหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้กับการผลิตเป็นลวดลายผ้าทอและลวดลายผ้าพิมพ์ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ลวดลายทวารวดีเป็นการพัฒนาลวดลายที่มาจากอินเดียสมัยคุปตะและหลังคุปตะ และผสมผสานลวดลายดั้งเดิมของท้องถิ่นแล้วมาดัดแปลงให้เข้ากับความต้องการตามเจตคติและความถนัดของช่างในท้องถิ่นความงามของลวดลายขึ้นอยู่กับฝีมือและความชำนาญของช่างกับวัสดุในการเป็นสำคัญทำให้ลวดลายทวารวดีแต่ละชิ้นมีความงามและความอ่อนช้อยที่แตกต่างกันซึ่งลวดลายที่พบเห็นได้แก่ 1. ลายก้านขดและลายกระหนก ผักกูด ลายก้านขดมีลักษณะเป็นวงโค้งประดับด้วยลายใบไม้บิดที่เกิดจากการประดิษฐ์ลายเพื่อเลียนแบบธรรมชาติพันธุ์พฤกษา 2. ลายก้านต่อดอก มีลักษณะของลายที่เป็นก้านของดอกไม้ เป็นแบบลายก้านขดหรือลายกระหนกผักกูด ลักษณะส่วนประกอบลายวางเรียงต่อกันเป็นชั้น ๆ แต่ละชั้นออกลายประดับด้านข้างทั้งสองข้าง 3. ลายดอกไม้ มีลักษณะเลียนแบบมาจากดอกไม้ตามธรรมชาติหรือดอกไม้ประดิษฐ์ มีกลีบดอกตั้งแต่ 4 กลีบไปจนถึง 8 กลีบ มีทั้งดอกเดี่ยว ดอกซ้อนกันเป็นชั้น หรือการวางดอกเป็นกลุ่ม 4. ลายดอกกลมสลีสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน มีลักษณะลายที่ประกอบด้วยลายดอกกลมแบบดอกไม้ประดิษฐ์ สลับกันไปกับลายรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน 5. ลายช่มกุฎและช่มโค้ง มีลักษณะโดยรวมเป็นรูปวงโค้ง ภายในกรอบวงโค้งมีรูปหน้าบุคคลประดับ กรอบวงโค้งของช่มกุฎมักประดับตกแต่งด้วยลวดลายโดยรอบ 6. ลายเสาและลายประดับเสา ซึ่งอยู่ตำแหน่งชี้กำของธรรมจักร มีลักษณะคล้ายตัวโอ เป็นหัวเสาแบบอินเดียโบราณคล้ายหัวเสาโครินเธียนทรงสูงมีลวดลายที่หัวเสา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลายก้านขด ลายผักกูด บางครั้งมีลักษณะนูนตรงกลางคล้ายหมอน้ำ 7. ลายเรขาคณิต มีลักษณะลายที่เกิดจากการเลียนแบบรูปทรงต่าง ๆ เช่น วงกลม วงรี สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยมจัตุรัส สี่เหลี่ยมผืนผ้า สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน พบมากบนแผ่นอิฐ หรือประกอบตกแต่งประติมากรรมบุคคลหรือส่วนประกอบธรรมจักร 8. ลายประจายามและลายประจายามก้ามปู มีลักษณะรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส หรือสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน มีสี่กลีบคล้ายกับดอกไม้ 9. ลายลูกประคำ มีลักษณะเป็นเม็ดกลมซึ่งใช้เป็นส่วนประกอบของลายต่าง ๆ บนประติมากรรม 10. ลายหมอน้ำปูรณกลศ หรือหม้อปูรณฆฏะ หรือปูรณกลศ ซึ่งปรากฏอยู่บนเหรียญเงินและชิ้นส่วนของประติมากรรม เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์และความเป็นสิริมงคลตามความเชื่อของชาวอินเดีย 11. ลายกลีบบัว มีลักษณะเลียนแบบจากดอกบัว ส่วนใหญ่จะอยู่ตรงฐานตุ่มหรือฐานของธรรมจักร 12. ลายเบ็ดเตล็ด เป็นลายที่ช่างในสมัยนั้นน่าจะใช้ความชำนาญและประสบการณ์หรือวิถีชีวิตส่วนตัวในการสร้างสรรค์ เช่น ลายโซ่ ลายเชือก ลายผ้าคาดเอว โดยลวดลายที่กล่าวมาจะปรากฏอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของประติมากรรมทวารวดี 5 กลุ่ม ซึ่งได้แก่ 1. ประติมากรรมธรรมจักรและส่วนประกอบ ลวดลายจะปรากฏบนประติมากรรมธรรมจักร ตามรอบวงกลมมีลักษณะคล้ายล้อเกวียน ตามส่วนประกอบของธรรมจักร เช่น ตุ่ม กง และกำ ฐานรองรับธรรมจักร บนหัวเสาธรรมจักร ซึ่งลวดลายต่าง ๆ จะปรากฏอยู่ทุกส่วนประกอบของธรรมจักรที่มีความสวยงาม 2. ประติมากรรมตกแต่งศาสนสถาน ลวดลายที่ปรากฏบนประติมากรรมที่ใช้

ตกแต่งศาสนสถาน เช่น แผ่นอิฐ 3. ประติมากรรมส่วนประกอบของพระพุทธรูปและรูปเคารพ เป็นลวดลายที่ปรากฏลวดลายตกแต่งตามส่วนประกอบของพระพุทธรูปและรูปเคารพ 4. ประติมากรรมบุคคล เป็นลวดลายที่ปรากฏอยู่บนประติมากรรมบุคคล ซึ่งมีลวดลายประดับอยู่บริเวณผม มวยผม มีลวดลายจากเครื่องประดับ ต่างหู บริเวณคอและเอว 5. ประติมากรรมเบ็ดเตล็ด เป็นลวดลายที่ปรากฏอยู่บนประติมากรรมประเภทข้าวของเครื่องใช้ หรือประติมากรรมประเภทต่าง ๆ ที่ไม่สามารถบอกที่มาหรือวิธีการใช้งานที่ชัดเจน

2. การออกแบบลวดลายผ้าผู้วิจัยคัดเลือกลวดลายที่มีความโดดเด่น มีความสมบูรณ์ของลวดลายหรือลวดลายที่สามารถถ่ายทอดและต่อเติมส่วนประกอบด้วยวิธีการทางการออกแบบได้เพื่อนำมาสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอและผ้าพิมพ์ลายที่มีความเหมาะสม โดยการออกแบบลวดลายผ้าทอผู้วิจัยใช้หลักการออกแบบเรขศิลป์ 2 มิติได้แก่ หลักการของรูปและพื้นที่ ความสัมพันธ์ของรูปทรงความสำคัญขององค์ประกอบโดยจัดวางองค์ประกอบการเข้าในตารางกริดในการออกแบบลายผ้าทอโดยการแยกส่วนประกอบของลายและต่อยอดเป็นลายใหม่ที่เหมาะสมกับเทคนิคการทอผ้าโดยมีการกำหนดองค์ประกอบของลายหลักของผืนผ้าเป็นลวดลายจากต้นแบบลวดลายทวารวดีที่มีความชัดเจนของลวดลายรวมทั้งมีใช้องค์ประกอบรองลายจากลายเรขาคณิตหรือองค์ประกอบร่วมอื่นๆ เช่น ลักษณะองค์ประกอบลายผ้าจากชาติพันธุ์ต่าง ๆ มาประกอบด้วยเป็นบางส่วน ทั้งนี้เพื่อความสวยงามส่วนในการออกแบบลวดลายผ้าพิมพ์ ใช้หลักการออกแบบเรขศิลป์ 2 มิติ โดยการแยกส่วนประกอบของลายและต่อยอดเป็นลายใหม่เพื่อนำมาพัฒนาในลักษณะการออกแบบลวดลายผ้าพิมพ์ได้แก่หลักการของรูปและพื้นที่ความสัมพันธ์ของรูปทรงความสำคัญขององค์ประกอบได้แก่ทิศทางตำแหน่งที่ว่าง แรงดึงดูด เป็นต้น โดยการแยกส่วนประกอบของลายและต่อยอดเป็นลายใหม่ที่เหมาะสมกับผ้าพิมพ์ลาย โดยมีการกำหนดองค์ประกอบของลายหลักจากต้นแบบลวดลายทวารวดีที่โดดเด่น มีความชัดเจนของลวดลาย มีความน่าสนใจเพื่อลายผ้าให้มีความสวยงามสมบูรณ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ผลงานลวดลายผ้าทอทั้งสิ้น 16 ลาย และลวดลายผ้าพิมพ์ 16 ลายจากนั้นนำลวดลายผ้าทั้งหมดไปประเมินศักยภาพโดยการคัดเลือกและสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านที่มีประสบการณ์ทางด้านการออกแบบและผลิตผ้าทอและผ้าพิมพ์ ซึ่งประกอบด้วย 1. นักวิชาการทางด้านการออกแบบ 3 ท่านซึ่งเป็นผู้สอนที่เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลวดลายผ้า เป็นที่ปรึกษา และมีประสบการณ์ในการออกแบบและพัฒนาลวดลายผ้า 2. ประชาชนชุมชนที่เป็นครูช่างและช่างทอที่มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านการทอผ้า 2 ท่าน ซึ่งทั้ง 5 ท่านได้คัดเลือกรูปแบบลวดลายผ้าทอและลวดลายผ้าพิมพ์ พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพของการออกแบบลวดลายผ้าทอและลวดลายผ้าพิมพ์ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านคัดเลือกลายผ้าทอและลายผ้าพิมพ์อย่างละ 10 ลาย โดยผู้วิจัยคัดเลือกลายที่มีความถี่สูงสุด 3 ลำดับ ทำให้ได้ลวดลายที่มีความคิดเห็นตรงกันในส่วนของลวดลายผ้าทอจำนวน 12 ลาย และลวดลายผ้าพิมพ์จำนวน 11 ลาย ดังนี้

2.1 ลายผ้าทอที่ได้รับการคัดเลือก จำนวน 12 ลาย โดยลายผ้าทอส่วนใหญ่สามารถนำไปประยุกต์ตามวิธีการทอตามความชำนาญของช่างทอได้หลายเทคนิค ไม่ว่าจะเป็น ผ้ามัดหมี่ ผ้ายก ผ้ายกดอก และผ้าขิด โดยลายผ้าทอที่ได้รับการคัดเลือกเรียงลำดับสูงสุด 3 ลำดับแรก ดังนี้

ตาราง 1 ผลการคัดเลือกลายผ้าทอ

ผ้าทอ ลำดับที่	ลายต้นแบบ	องค์ประกอบลายหลัก	จัดองค์ประกอบลาย	เทคนิคการทอผ้า ที่เหมาะสม
1.1	 ลายหลัก : ลายหม้อน้ำปูลงหมู่ ที่มา : จากกลุ่มประติมากรรม เบ็ดเตล็ด			ผ้ามัดหมี่ ผ้ายกดอก และผ้าขิด
1.2	 ลายหลัก : ลายดอกไม้ในใบไม้ ที่มา : จากประติมากรรมธรรมเสา ธรรมจักร			ผ้าจก ผ้ายกดอก และผ้าขิด
2.1	 ลายหลัก : ลายดอกไม้ในซุ้มกุหลาบ ที่มา : จากประติมากรรมธรรมเสา ธรรมจักร			ผ้าจก และผ้ายกดอก
2.2	 ลายหลัก : ลายก้านขด ที่มา : จากประติมากรรม ส่วนประกอบธรรมจักร			ผ้ายกดอก และ ผ้าขิด

2.3	ลายหลัก : ลายดอกไม้ก้านขด และ ลายดอกไม้ 4 กลีบ ที่มา : จากประติมากรรม ตกแต่งศาสนสถาน และ ประติมากรรมเบ็ดเตล็ด			ผ้าจก ผ้ายกดอก และ ผ้าขิด
2.4	ลายหลัก : ลายประจำยามตรง กลางลายดอกไม้ ที่มา : จากประติมากรรมเสา ธรรมจักร			ผ้ามัดหมี่ ผ้าจก ผ้ายกดอก และผ้าขิด
2.5	ลายหลัก : ลายพรรณพุกษา ลักษณะเป็นลายก้านขดผสมผักกูด ลายดอกไม้วางลายก้านต่อดอก ที่มา : จากประติมากรรมธรรมจักร และส่วนประกอบ			ผ้ามัดหมี่ ผ้าจก ผ้ายกดอก และ ผ้าขิด
3.1	ลายหลัก : ลายดอกไม้ ที่มา : จากประติมากรรม ธรรมจักรและส่วนประกอบ *ผสมลายกลุ่มชาติพันธุ์ไทวน			ผ้าจก
3.2	ลายหลัก : ลายก้านขดผสมผักกูด ที่มา : จากลวดลายประติมากรรม ธรรมจักร			ผ้ามัดหมี่ ผ้าจก ผ้ายกดอก และ ผ้าขิด

3.3

ลายหลัก : ลายประจายามตรง
กลางลายดอกไม้
ที่มา : จากประติมากรรมเสา
ธรรมจักร
*ผสมลายกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน

ผ้าจกและผ้ายกดอก

3.4

ลายหลัก : ลายเรขาคณิต ลาย
ประจายาม
ที่มา : จากลวดลายประติมากรรม
ธรรมจักร

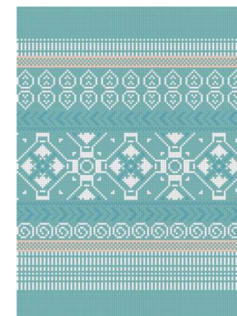

ผ้ามัดหมี่ ผ้าจก
ผ้ายกดอก และ ผ้าขิด

3.5

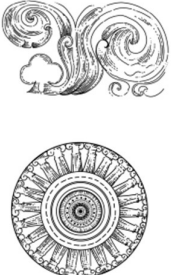
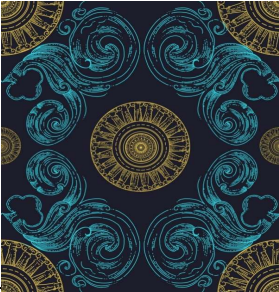
ลายหลัก : ลายเครื่องประดับ
ประติมากรรมบุคคล ลายดอกไม้
4 กลีบ
ที่มา : จากประติมากรรมบุคคล
และประติมากรรมเบ็ดเตล็ด

ผ้าจกและผ้ายกดอก

2.1 ลวดลายผ้าพิมพ์ที่ได้รับการคัดเลือก จำนวน 11 ลาย โดยลายพิมพ์สามารถนำไปประยุกต์ตามวิธีการพิมพ์สมัยใหม่ โดยพิจารณาจากความละเอียดของลวดลาย ชนิดของเนื้อผ้าและเทคโนโลยีการพิมพ์ โดยลายผ้าพิมพ์ที่ได้รับการคัดเลือกเรียงลำดับสูงสุด 3 ลำดับแรก ดังนี้

ตาราง 2 ผลการคัดเลือกลายผ้าพิมพ์

ผ้าพิมพ์ ลำดับที่	ลายต้นแบบ	องค์ประกอบลายหลัก	จัดองค์ประกอบลาย
1.1			
1.2			
1.3			
1.4			
2.1			

2.2

ลายหลัก : ลายประจำยามตรงกลางลาย
ดอกไม้
ที่มา : จากประติมากรรมธรรมเสา
ธรรมจักร

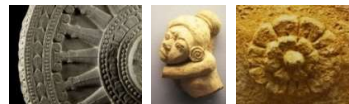
2.3

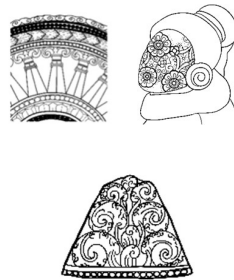
ลายหลัก : ลายธรรมจักร ลาย
ประติมากรรมบุคคล
ที่มา : จากประติมากรรมธรรม จักรและ
ประติมากรรมบุคคล

2.4

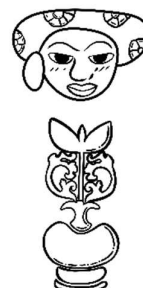
ลายหลัก : ลายธรรมจักร
ลายดอกไม้ ลายก้านขด ลาย
ประติมากรรมบุคคล
ที่มา : จากประติมากรรมธรรม จักรและ
ประติมากรรมบุคคล

2.4

ลายหลัก : ลายหม้อปูลงฆ้อง ลาย
ประติมากรรมบุคคล
ที่มา : จากประติมากรรมเบ็ดเตล็ด และ
ประติมากรรมบุคคล

3.1

ลายหลัก : ลายดอกไม้
ที่มา : จากประติมากรรมตกแต่ง
ศาสนสถาน

3.2

ลายหลัก : ลายลายดอกไม้ในซุ้มกุชและ
ลายเรขาคณิต
ที่มา : จากประติมากรรมธรรมเสา
ธรรมจักร

3. ลวดลายผ้าทวารวดีสามารถนำไปเป็นต้นแบบลายผ้าทอและผ้าพิมพ์ไปสู่การผลิตได้จริงที่มีศักยภาพและโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับผู้ประกอบการหรือผู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ทางธุรกิจได้ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญในการนำไปสู่การผลิตได้จริงเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลวดลายผ้าทอ ซึ่งมีรูปแบบการผลิตที่มีความยุ่งยากและซับซ้อนมากกว่า โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านได้คัดเลือกรูปแบบลวดลายผ้าทอและลวดลายผ้าพิมพ์พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านการผลิตและศักยภาพด้านเศรษฐกิจ พบว่า ลวดลายผ้าทอที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นได้คัดเลือกตรงกันจำนวน 12 ลาย และลวดลายผ้าพิมพ์จำนวน 11 ลาย โดยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของลวดลายผ้าทอและลวดลายผ้าพิมพ์ที่สามารถนำไปเป็นต้นแบบสู่การผลิตและมีโอกาสทางเศรษฐกิจ ดังนี้

ตาราง 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพลวดลายผ้าทอทวารวดี

ลำดับการ คัดเลือกผ้า ทอ	ลวดลายที่สะท้อน ศิลปกรรมทวาร วดี	ด้านสร้างสรรค์ ลวดลายผ้าทวาร วดี	ด้านการผลิต	ด้านเศรษฐกิจ	ค่าเฉลี่ยรวม	S.D.
1.1	4.89	4.76	4.42	4.52	4.64	0.21
1.2	4.53	4.60	4.52	4.64	4.57	0.05
2.1	5.00	5.00	4.52	4.76	4.82	0.22
2.2	4.80	4.40	4.42	4.40	4.50	0.19
2.3	4.58	4.00	4.03	4.35	4.24	0.27
2.4	4.26	4.15	4.12	4.40	4.23	0.12
2.5	4.73	3.93	3.95	3.80	4.10	0.42
3.1	4.41	4.33	3.81	4.59	4.28	0.33
3.2	4.50	4.40	3.68	4.50	4.27	0.39
3.3	4.41	4.3	3.96	4.35	4.25	0.20
3.4	4.75	4.00	3.96	4.15	4.21	0.36
3.5	3.80	3.79	4.08	4.52	4.04	0.34
ค่าเฉลี่ยรวม	4.55	4.30	4.12	4.41		
S.D.	0.32	0.35	0.28	0.24		

โดยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของลวดลายผ้าทอ ทั้ง 12 ลาย ดังนี้

ด้านลวดลายที่สะท้อนศิลปกรรมทวารวดี โดยมีประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับลวดลายสื่อสารและสะท้อนถึงศิลปกรรมทวารวดี ลวดลายบ่งบอกลักษณะเด่นของลายประดับบนประติมากรรมทวารวดีได้ชัดเจน ลวดลายมีความเหมาะสมและมีคุณค่าในการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทวารวดี พบว่า ลวดลายผ้าทอทั้ง 12 ลาย มีความเหมาะสมเฉลี่ยรวมทุกรายประเด็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.55

ศักยภาพด้านการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทวารวดี โดยมีประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดวางองค์ประกอบของลวดลายที่สวยงามเหมาะสมกับการนำไปใช้ในการทอผ้า ลวดลายมีเอกลักษณ์ทวารวดีที่โดดเด่น น่าสนใจ การจัดองค์ประกอบลวดลายหลักกับลวดลายประกอบมีความเชื่อมโยงกันอย่างลงตัว ลวดลายสามารถสะท้อนความงามที่ร่วมสมัย สะดุดตา ไม่เหมือนใคร ลวดลายมีความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ศักยภาพด้านการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอมีความเหมาะสมเฉลี่ยรวมทุกรายประเด็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.30

ศักยภาพด้านการผลิต โดยมีประเด็นเกี่ยวกับลวดลายผ้าทอมีรูปแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเทคนิคการทอผ้ามัดหมี่ ผ่าจก ผ้ายกดอก ผ่าขีด ลวดลายสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเทคนิคการผลิตผ้าประเภทอื่นได้ มีรูปแบบที่สามารถใช้เทคนิคการทอผ้าที่ไม่ซับซ้อนจนเกินไป ลวดลายสร้างแรงจูงใจในการผลิตให้กับผู้ประกอบการ และมีความเป็นไปได้ในการนำไปผลิตจริงให้เกิดประโยชน์ทางธุรกิจ พบว่า ลวดลายผ้าทอมีความเหมาะสมเฉลี่ยรวมทุกรายประเด็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.12

ศักยภาพด้านเศรษฐกิจ โดยมีประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับลวดลายสามารถสร้างรายได้เพิ่มให้กับผู้ประกอบการได้ ลวดลายมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าได้ ลวดลายมีความสวยงามสอดคล้องกับรสนิยมของตลาดเป้าหมายในปัจจุบัน ลวดลายสามารถสร้างความต้องการซื้อจากกลุ่มผู้บริโภค ลวดลายสามารถส่งเสริมการผลิตให้กับผู้ประกอบการและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้ พบว่า ลวดลายผ้าทอมีความเหมาะสมเฉลี่ยรวมทุกรายประเด็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.41

ตาราง 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพลวดลายผ้าพิมพ์ทวารวดี

ลำดับการ คัดเลือกผ้า พิมพ์	ลวดลายที่ สะท้อน ศิลปกรรม ทวารวดี	ด้านสร้างสรรค์ ลวดลายผ้าทวาร วดี	ด้านการ ผลิต	ด้านเศรษฐกิจ	ค่าเฉลี่ยรวม	S.D.
1.1	4.85	4.80	4.87	4.80	4.83	0.03
1.2	4.80	4.80	4.72	4.78	4.77	0.03
1.3	4.73	4.48	4.72	4.72	4.66	0.12
1.4	4.50	4.70	4.51	4.60	4.57	0.09
2.1	4.66	4.64	4.80	4.80	4.72	0.08
2.2	4.75	4.75	4.75	4.55	4.70	0.10
2.3	4.75	4.70	4.07	4.75	4.57	0.33
2.4	4.64	4.59	4.46	4.59	4.57	0.07
2.5	4.55	4.52	4.59	4.59	4.56	0.03
3.1	4.41	4.45	4.40	4.50	4.44	0.04
3.2	4.33	4.30	4.00	4.00	4.15	0.18
ค่าเฉลี่ยรวม	4.63	4.61	4.53	4.60		
S.D.	0.01	0.15	0.28	0.22		

โดยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของลวดลายผ้าพิมพ์ ทั้ง 11 ลาย ดังนี้

ด้านลวดลายที่สะท้อนศิลปกรรมทวารวดี โดยมีประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับลวดลายสื่อสารและสะท้อนถึงศิลปกรรมทวารวดี ลวดลายบ่งบอกลักษณะเด่นของลายระดับบนประติมากรรมทวารวดีได้ชัดเจน ลวดลายมีความเหมาะสมและมีคุณค่าในการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทวารวดี พบว่า ลวดลายผ้าพิมพ์ทั้ง 11 ลาย มีความเหมาะสมเฉลี่ยรวมทุกรายประเด็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.63

ด้านศักยภาพด้านการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทวารวดี โดยมีประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดวางองค์ประกอบของลวดลายที่สวยงามเหมาะสมกับการนำไปใช้ในการทอผ้า ลวดลายมีเอกลักษณ์ทวารวดีที่โดดเด่น น่าสนใจ การจัดองค์ประกอบลวดลายหลักกับลวดลายประกอบมีความเชื่อมโยงกันอย่างลงตัว ลวดลายสามารถสะท้อนความงามที่ร่วมสมัย สะดุดตา

ไม่เหมือนใคร ลวดลายมีความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ศักยภาพด้านการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าพิมพ์มีความเหมาะสมเฉลี่ยรวมทุกรายประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.61

ศักยภาพด้านการผลิต โดยมีประเด็นเกี่ยวกับลวดลายผ้าพิมพ์มีประเด็นเกี่ยวกับ ลวดลายผ้าพิมพ์มีรูปแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเทคนิคการพิมพ์ผ้าที่หลากหลาย ลวดลายผ้าพิมพ์มีรูปแบบที่สามารถการผลิตที่ไม่ซับซ้อนจนเกินไป ลวดลายผ้าพิมพ์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบประเภทอื่นได้ เช่น การพิมพ์ลายบนกระดาษ บนบรรจุภัณฑ์ ลวดลายผ้าพิมพ์สามารถสร้างแรงจูงใจในการผลิตให้กับผู้ประกอบการ ลวดลายผ้าพิมพ์มีความเป็นไปได้ในการนำไปผลิตจริงให้เกิดประโยชน์ทางธุรกิจ โดยมีความเหมาะสมเฉลี่ยรวมทุกรายประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.53

ศักยภาพด้านเศรษฐกิจ โดยมีประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับลวดลายสามารถสร้างรายได้เพิ่มให้กับผู้ประกอบการได้ ลวดลายมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าได้ ลวดลายมีความสวยงามสอดคล้องกับรสนิยมของตลาดเป้าหมายในปัจจุบัน ลวดลายสามารถสร้างความต้องการซื้อจากกลุ่มผู้บริโภค ลวดลายสามารถส่งเสริมการผลิตให้กับผู้ประกอบการและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้ พบว่า ลวดลายผ้าพิมพ์มีความเหมาะสมเฉลี่ยรวมทุกรายประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.60

ความคิดเห็นต่อศักยภาพโดยรวมทั้ง 4 ด้านของการออกแบบลวดลายผ้าทอทวารวดี พบว่าลวดลายผ้าทอมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.34 และหากจำแนกศักยภาพที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านการออกแบบลวดลายสามารถสะท้อนความเป็นศิลปกรรมทวารวดี รองลงมาคือมีศักยภาพด้านเศรษฐกิจ ศักยภาพด้านการสร้างสรรค์ และศักยภาพด้านการผลิต ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยด้านการผลิตของลวดลายผ้าทอบางรูปแบบไม่เหมาะสมกับเทคนิคการทอผ้าบางประเภท หรือลวดลายบางรูปแบบอาจมีความยากในการทอผ้าบางประเภทเช่นเดียวกัน ส่วนการออกแบบลวดลายผ้าพิมพ์ทวารวดี พบว่า ความคิดเห็นต่อศักยภาพโดยรวมทั้ง 4 ด้าน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 4.59 และหากจำแนกศักยภาพที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านออกแบบลวดลายสามารถสะท้อนความเป็นศิลปกรรมทวารวดี รองลงมาคือมี ศักยภาพด้านการสร้างสรรค์ ศักยภาพด้านเศรษฐกิจ และศักยภาพด้านการผลิต ทั้งนี้เนื่องจากลวดลายผ้าพิมพ์มีรูปแบบการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีการพิมพ์ผ้าได้ การผลิตไม่มีความซับซ้อนมาก ไม่ต้องใช้เทคนิคและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางเหมือนการทอผ้า สามารถนำไปสู่การผลิตได้ง่าย สะดวก และรวดเร็วกว่า และสามารถประยุกต์ใช้ในงานลักษณะอื่น ๆ ได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าลวดลายผ้าทวารวดีมีการสร้างสรรค์ลวดลายที่ให้คุณค่าทางความงามและประโยชน์ใช้สอยในนำไปใช้ในการออกแบบสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอและลวดลายผ้าพิมพ์ที่มีความงามและดึงดูดความสนใจ จนทำให้เกิดความประทับใจหรือจดจำได้เป็นความสมดุลของความงามและประโยชน์ใช้สอย ซึ่งมีพัฒนาการจากอดีต สู่ปัจจุบัน สู่อนาคต ส่งผลให้เป็นสร้างสรรค์ที่มีทั้งมูลค่าทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ได้

อภิปรายผล

การออกแบบลายผ้าทวารวดีเป็นการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้แรงบันดาลใจจากศิลปะทวารวดีในจังหวัดนครปฐม คือ การนำเอาลวดลายประดับบนประติมากรรมทวารวดีในจังหวัดนครปฐมมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบลายผ้าทอและผ้าพิมพ์ เพื่อสร้างอัตลักษณ์และความงามบนผืนผ้าที่มุ่งเน้นประโยชน์ใช้สอยรวมถึงความสวยงามทางสุนทรียศาสตร์ และเป็นต้นแบบให้กับผู้ประกอบการหรือผู้ที่มีความสนใจและเห็นคุณค่าศิลปะทวารวดีในจังหวัดนครปฐม ซึ่งลวดลายผ้าทอจำนวน 12 ลาย และผ้าพิมพ์ จำนวน 11 ลาย มีศักยภาพทั้งทางด้านความงามที่สะท้อนศิลปะทวารวดี มีศักยภาพในการนำไปผลิตที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และสามารถนำไปเป็นต้นแบบลายผ้าทอและผ้าพิมพ์ไปสู่การผลิตที่มีศักยภาพและสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับผู้ประกอบการหรือผู้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ทางธุรกิจได้ ซึ่งจากผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่าการค้นคว้ามรดกทางศิลปวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกิดมูลค่าและเกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์ให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของ จอห์น ฮาวกินส์ (2552) กล่าวไว้ในหนังสือ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์เขามั่งคั่งกันอย่างไร” โดย คุณากร วาณิชยวิรุฬห์ แปลจาก THE CREATIVE ECONOMY: How people make money from ideas ซึ่งกล่าวไว้ว่าในโลกธุรกิจนั้น ความคิดริเริ่มอย่างเดียวไม่พอ “ในการสร้างสรรค์ความคิดนั้นจะต้องมีประโยชน์และทำได้จริง” และต้องสื่อสารความหมายไปยังลูกค้าได้ เพราะการสร้างสรรคโดยตัวมันเองแล้วไม่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ หากต้องการมูลค่าเชิงพาณิชย์ต้องทำให้การสร้างสรรคนั้นปรากฏเป็นรูปร่างและนำไปใส่ในผลิตภัณฑ์ที่ซื้อขายได้ มีตลาดที่มีทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย การวิจัยนี้จึงนำแรงบันดาลใจจากศิลปวัฒนธรรมมาสู่กระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ หรือ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative economy) ซึ่งเป็นการศึกษาและแสวงหาความรู้และวิธีการที่มีลักษณะความเป็นสหวิทยาการ ใช้วิธีวิทยาการวิจัยในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีองค์ประกอบทางความคิดคือการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์ และการ

ใช้ทรัพยากรเส้นทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อนำมาสู่ซึ่งมูลค่าเพิ่มเชิงพาณิชย์ ซึ่งคุณค่าและมูลค่าของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ผ่านการสร้างสรรค์และผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์จำเป็นต้องมีเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ คือ หนึ่งแสดงความเป็นส่วนตัว (Personality) ของผู้สร้างสรรค์หรือผู้วิจัยที่มีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นมุมมองของนักวิจัยหรือผู้สร้างสรรค์เท่านั้นที่สามารถค้นพบหรือกระทำได้ สอง ความเป็นต้นแบบ (Originality) การสร้างสรรค์นั้นต้องมีความเป็นต้นแบบที่เป็นสิ่งใหม่หรือปรับปรุงพัฒนาจากสิ่งปรากฏอยู่ก่อนได้ และสาม ความหมาย (Meaning) คือการให้ความหมายของสิ่งที่ถูกสร้างสรรค์มาสู่การผลิตที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้จริง ที่มาจากทักษะของผู้สร้างสรรค์ คุณค่าทางวัฒนธรรมและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสม

ผลงานสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอและลวดลายผ้าพิมพ์ทวารวดี เป็นการสร้างหลักตามหลักการออกแบบลวดลายผ้าที่สอดคล้องแนวคิดการออกแบบของ ดุษฎี สุนทรารชุน (2531) คือ การออกแบบลายผ้าให้เกิดลวดลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ในการออกแบบย่อมมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป การสร้างสรรค์ออกแบบลวดลายต้องใช้ความสามารถในเชิงการแสดงออกทางการถ่ายทอดแนวความคิดผ่านผลงานออกแบบ โดยแรงบันดาลใจในการออกแบบอาจมาจากธรรมชาติจากเอกลักษณ์ท้องถิ่น ลวดลายเรขาคณิต หรือต่อยอดพัฒนาจากลวดลายดั้งเดิม และนำจัดวางให้เกิดความสวยงามบนผืนผ้าโดยมีองค์ประกอบของลายหลักและองค์ประกอบลายรองที่มีความสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการออกแบบเรขศิลป์ 2 มิติของ เอื้อเอ็นดู ดิสกุล ณ อยุธยา (2549) และการออกแบบคืออะไรของ เลอสม สถาปิตานนท์ (2532) คือ ได้แก่ หลักการของรูปและพื้น ความสัมพันธ์ของรูปทรง ความสำคัญขององค์ประกอบโดยจัดวางองค์ประกอบการซ้ำ ความสำคัญขององค์ประกอบ ได้แก่ ทิศทาง ตำแหน่ง ที่ว่าง แรงดึงดูด เป็นต้น ซึ่งการออกแบบลายผ้าทวารวดีใช้หลักการออกแบบเรขศิลป์ การออกแบบลวดลายโดยการแยกส่วนประกอบของลายและต่อยอดเป็นลายใหม่ที่เหมาะสมกับประเภทของลายผ้า โดยกำหนดองค์ประกอบของลายหลักจากต้นแบบลวดลายทวารวดีที่โดดเด่น มีความชัดเจนของลวดลาย มีความน่าสนใจเพื่อลายผ้าให้มีความสวยงามสมบูรณ์ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

ดังนั้น การนำพาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าโดยใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นนโยบายหนึ่งของการพัฒนาประเทศ การศึกษาวิจัยเชิงสร้างสรรค์ที่มีความเป็นสหวิทยาการยังต้องมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างฐานความรู้ความเข้าใจในการศึกษาให้ชัดเจน ศิลปะแขนงใดควรอนุรักษ์ เก็บรักษาให้คงอยู่ ศิลปะแขนงใดสามารถส่งเสริมพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญผลงานนั้นต้องได้รับการออกแบบและพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ให้กลายเป็นสินค้าที่จับต้องได้ เป็นความรู้สึกร่วมทั้งทางกายภาพที่มองเห็นได้และทางความรู้สึกที่เกิดขึ้นทางจิตใจเป็นการสร้างความหมายให้กับผลิตภัณฑ์ที่มีความแตกต่างโดดเด่น เหนือคู่แข่ง และทำให้กลุ่มผู้ประกอบการมีความรู้ความเข้าใจในการออกแบบโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่คุ้มค่า ส่งผลให้สามารถเป็นต้นแบบนำไปสู่การยกระดับและพัฒนาผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ลวดลายผ้าทอและผ้าพิมพ์ทวารวดีที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปขยายผลไปสู่การผลิต เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถนำไปขยายผลและประยุกต์ในการสร้างสรรค์เป็นลวดลายผ้าประจำท้องถิ่นได้
2. ควรส่งเสริมและสร้างความรู้ด้านการใช้กระบวนการออกแบบสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อแก้ปัญหาทางด้านการออกแบบสินค้าหรือบริการให้กับผู้ประกอบการในจังหวัดนครปฐม
3. ภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการในจังหวัดนครปฐมควรสนับสนุนและพัฒนาผลิตภัณฑ์มาจากอัตลักษณ์วัฒนธรรมทวารวดีในภาคตะวันตกให้ได้มาตรฐานเพื่อการส่งออกการจำหน่ายทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยการสร้างตราสินค้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทวารวดีแบบมีส่วนร่วมกับผู้ประกอบการในท้องถิ่นและการส่งเสริมการตลาดแบบครบวงจร

เอกสารอ้างอิง

- จอห์น ฮาวกินส์. (2552). **เศรษฐกิจสร้างสรรค์ : เข้ามั่งคั่งกันได้อย่างไร**. (คุณากร วาณิชยวิรุฬห์, ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ดุชนันท์ สุนทรารชุน. (2531). **ออกแบบลายผ้า**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทรงศักดิ์ ปรารงค์วัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสมแมน. (2530). **ผ้าลานนา ยวน ลื้อ ลาว** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทรงศักดิ์ ปรารงค์วัฒนากุล. (2535). **ผ้าเอเชีย : มรดกร่วมทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติและองค์การศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมสหประชาชาติ.
- ธิดา สาระยา. (2545). **ทวารวดี: ต้นประวัติศาสตร์ไทย**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- นุกูล ชมพูนิช. (2551). **ทวารวดีศรีนครปฐม**. นครปฐม: ศูนย์การเรียนรู้ทวารวดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ปรเมธี วิมลศิริ. (2552). **เศรษฐกิจสร้างสรรค์: ทางรอดของเศรษฐกิจไทยในท่ามกลางเศรษฐกิจ สร้างสรรค์** กรุงเทพฯ: (TCDC).
- ปิยะวรรณ ปิ่นแก้ว และคณะ. (2553). **การศึกษาลวดลายประดับบนประติมากรรมสมัยทวารวดี ในจังหวัดนครปฐม เพื่อออกแบบลวดลายเลขศิลป์ 2 มิติ**. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
- ผาสุข อินทรารุช. (2551). **ทวารวดีธรรมจักร**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มนัสศักดิ์ รักอุ. (2552). **สรสาระ : 125 ปี การศึกษาเรื่องอารยธรรมทวารวดี บริเวณลุ่มแม่น้ำแม่กลองและท่าจีน. ในสรสาระอารยธรรมทวารวดี**. นครปฐม: ศูนย์การเรียนรู้ทวารวดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- เลอสม สถาปิตานนท์. (2532). **การออกแบบคืออะไร**. กรุงเทพฯ: 49 กราฟฟิค & พับลิเคชั่น.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2545). **ออกแบบกราฟิก** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อีแอนด์ไอคิว.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2547). **ศิลปะทวารวดี: วัฒนธรรมพุทธศาสนายุคแรกเริ่มในดินแดนไทย**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สันติ เล็กสุขุม. (2545). **ถนนในดินแดนไทย**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สรัญญา สุริยรัตน์กร, กฤษฎา พิณศรี และประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. (2542). **พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์**. กรุงเทพฯ : สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร
- สิโรจน์ ภินันท์รัชต์ธร. (2549). **ลวดลายปูนปั้นสมัยทวารวดี**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ ศรีทวารวดี ศวรปุณยะ ศิลป์แผ่นดิน ถิ่นอารยะวันที่ 20-22 ธันวาคม 2549. นครปฐม: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- อภิสิทธิ์ ไส้ตู่โรกล. (2552). **ความคิดสร้างสรรค์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจในท่ามกลางเศรษฐกิจสร้างสรรค์** กรุงเทพฯ: (TCDC).

อัจฉราพร ไสละสูต. (2524). การออกแบบลวดลายผ้าและเทคนิคการพิมพ์. กรุงเทพฯ: สหประชาพานิช.

อุษา จ้วนเพียรภาค. (2548). โบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์. กรุงเทพฯ: สำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.

เอื้อเอ็นดู ดิศกุล ณ อยุธยา. (2549). แบบฝึกหัดการออกแบบพื้นฐาน 2 มิติ. กรุงเทพฯ: พลัสเพรส.